

Функціонування абсолютної конструкції у сучасній англійській мові (на матеріалі Британського національного корпусу)

Англійська абсолютна конструкція (АК) є особливим типом вторинної предикації, що має бінарну структуру та складається з іменної групи в якості вторинного суб'єкта і з неособової форми дієслова (дієприкметника І, дієприкметника ІІ, інфінітива) чи недієслівної частини мови (іменникової, прикметникової, прислівникової чи прийменникової фрази) в якості вторинного предикату. Зазначена конструкція виконує у реченні загальну синтаксичну функцію підрядного обставинного речення. Однією з найважливіших рис АК є наявність у ній власного суб'єкту, що відрізняється від суб'єкту матричного речення. Конструкція не пов'язана з рештою речення синтаксично, проте семантично не ізольована від нього. АК може приєднуватися до матричного речення за допомогою спеціальних сполучних слів (у більшості випадків прийменниками *with* та *without*) або безсполучниково. Такі конструкції відповідно називаються аугментованими (*augmented*) та неаугментованими (*unaugmented*) [1: 52].

Абсолютні конструкції неодноразово ставали об'єктом вивчення вітчизняних та зарубіжних мовознавчих розвідок (Callaway (1889), Bright (1890), Ross (1893), Steele (1902), Lese (1928), Melten (1938), Basset (1945), Aalto (1979), Stump (1985), Holland (1986), Кцнig, Auwera (1990), Попович (1990), Степанян (1997), Серкіна (2000), Ісакова (2003), Dewey, Syed (2009), Gunnarson (2009), Bruno (2011), Timofeeva (2011), Rupell (2013) та ін.). Незважаючи на здавалось би достатньо повне уявлення про абсолютну конструкцію у сучасній англістиці, її багатоаспектність та багатогранність відкриває для лінгвістів багато можливостей для подальшого дослідження. У пропонованій статті розглянемо один з аспектів функціонування абсолютної конструкції, що передбачає аналіз її поширення у сучасній англійській мові. Обмеження дослідження вказаним аспектом обумовлено поставленою **метою** розвідки – довести, що АК у сучасній англійській мові поступово розширює сферу свого вживання і все більше проникає у різні жанри, перетворюючись із синтаксичної структури обмеженого використання на структуру, що, виступаючи ефективною альтернативою традиційному адвербіальному реченню, є компактным способом пакування інформації та сприяє розвантаженню та урізноманітненню структури речення. У цій статті аналіз відбувається на матеріалі одного з типів АК – неаугментованої конструкції з дієприкметником І. Вибір цього типу конструкції вмотивований тим фактом, що структура з дієприкметником (теперішнім або минулим) є історично давнішим утворенням, а тому вважається прототиповою англійською абсолютною конструкцією [17: 304].

Дослідження зазначеної синтаксичної структури здійснюється на основі вибірки з корпусу BNC-BYU [20]. Використання філологічно компетентного корпусу для дослідження АК дає змогу прослідкувати особливості її функціонування в усному і писемному варіантах сучасної англійської мови, формальних і неформальних ситуаціях спілкування, а також визначити особливості її дистрибуції у текстах різних жанрів¹.

Аналіз особливостей поширення досліджуваного типу АК у сучасній англійській мові здійснювався у три етапи (двох підготовчих й одному основному). На першому підготовчому етапі дослідження було здійснено автоматичну вибірку з корпусу BNC-BYU. Цей корпус є філологічно компетентним ресурсом, який репрезентативно представляє мікрокосм сучасного британського варіанту англійської мови у всій його повноті, а не лише окремих його частин [4], тому результати отримані на його основі можна екстраполювати на всю мову. Оскільки досліджувана конструкція має чітку синтаксичну будову [AC[Subj_{noun, pronoun}][Pred_{Participle I}]], а корпус BNC-BYU оснащений корпусним менеджером, що дозволяє здійснювати пошук за граматичними категоріями, було задано параметри відбору усіх варіантів вираження суб'єктного компоненту конструкції з врахуванням розташування конструкції відносно матричного речення (початковий, медіальний і фінальний). На другому підготовчому етапі дослідження отриману вибірку було проаналізовано і вручну відсіяно приклади, що відповідали заданим параметрам пошуку, але не являли собою абсолютну конструкцію. У результаті отримали вибірку для подальшого аналізу.

У нашій розвідці притримуємося точки зору, згідно якої об'єктивне пізнання предмета чи явища важко уявити собі без його кількісних характеристик. Частота мовної одиниці є відображенням її системних і функціональних властивостей [¹⁰: 3]. Звідси, на третьому основному етапі дослідження було здійснено аналіз функціональних особливостей неаугментованої абсолютної конструкції з дієприкметником І у сучасній англійській мові за такими параметрами як ступінь уживаності, тобто частота досліджуваної конструкції у корпусі, дистрибуція за ситуацією спілкування і жанрами.

Отож, у результаті вибірки з корпусу BNC-BYU матеріалом дослідження слугують 3021 неаугментована абсолютна конструкція з дієприкметником І. Відібрані приклади зустрілися у 2786 текстових прикладах корпусу. Невідповідність між кількістю текстових прикладів і кількістю проаналізованих конструкцій пояснюється тим, що у реченні може бути не одна, а дві АК досліджуваного типу, наприклад:

- (1) *Katherine sat silently for a long moment*, [AC **her eyes growing perceptibly wider**], [AC **the color draining from her cheeks**] [BNC, FNT].
- (2) *On which the door swing open to reveal MR BACON*, [AC **his eyes bulging slightly**], [AC **his hair wafting in the draught**] [BNC, ASD].

¹ У роботі прийняте розуміння жанру за укладачами корпусу BNC

Обсяг отриманої вибірки АК є достатнім, щоб вважати його «надійним» для проведення подальших досліджень та отримання вірогідних висновків про особливості її функціонування, оскільки отримані показники характеризуються 3% відносною похибкою. Зазвичай у лінгвостатистичних дослідженнях прийнятою вважається похибка у 5%, хоча допустима і 20-30% похибка [2: 28].

Традиційно граматисти притримуються точки зору, згідно якої АК є маловживаною і «непопулярною» конструкцією сучасної англійської мови, за рідкими винятками декількох стереотипних клішованих виразів» [14: 10; 11: 1120]. Отримані нами кількісні дані спростовують це твердження. Звичайно, АК з частотою 3021 вживань у 100-мільйонному корпусі не є високочастотною конструкцією, проте, на нашу думку, і не такою вже й «маловживаною і «непопулярною»». У відібраному масиві справді є численні клішовані АК на зразок (3-6), проте їх чисельність не складає й 4,4% від загальної вибірки, яка включає різноманітні і цікаві за змістом АК, як-от (7-8):

(3) *Breakfast is served on the large terrace, [AC **weather permitting**], and a lunch time grill is sometimes held by the pool [BNC, ECF].*

(4) *“... They’ve told me the plan is that I should be opening, [AC **all things being equal**]”, he explained [BNC, CBG].*

(5) *[AC **Times being hard**], annual subscriptions were set at five bob [BNC, K4T].*

(6) *[AC **This being so**], possession of such weapons must also be called in question [BNC, CHC].*

(7) *I have time to register the force of the water rushing over my body, [AC **my toes slipping out of the footcups**], [AC **paddle flying out of my hands**] [BNC, FBM].*

(8) *We could hear them laughing and chattering beyond the reeds, [AC **their dresses flashing bright glints of colour through the garden stalks**] [BNC, FEM].*

Суб’єктний компонент аналізованих синтаксичних структур переважним чином виражається іменником (або субстантивним словосполученням) без залежних слів (2277 випадків). У вибірці зафіксовано лише 52 випадки, коли іменник був із залежним словом, як-от у (9-10):

(9) *And she flounced up to the house, [AC **her long black hair swinging rebelliously down her back from under her red woollen cap**] [BNC, CDN]*

(10) *Runner still stood motionless, eyes staring straight ahead, [AC **the blue veins in his bulbous red nose standing out like lines on a map**] [BNC, B3J]*

Натомість особовий займенник у якості суб’єкту аналізованої конструкції зафіксовано лише у 754 випадках, приклади (11-12). Примітно, що у вибірці також зафіксовано випадки вживання числівників у ролі підмета. Проте, здебільшого це еліптичні субстантивні словосполучення, в яких іменник є випущеним, наприклад (13-14):

(11) *He had been abroad, and things had been too much for his younger brother, [AC **he having been deserted by his parents**] [BNC, H0B].*

(12) *We saw them off at the airfield, [AC we being Sogono and myself]* [BNC, H9N].

(13) *They came past him at a run, three of them, [AC two heading straight for the room that Pope had indicated on the floor plan]* [BNC, FS8].

(14) *Cholangiopgraphy (endoscopic retrograde cholangiopancreatography or percutaneous transhepatic cholangiography) showed an upper third bile duct stricture in 27 patients, [AC 18 being malignant and six having positive cytology (33%)]* [BNC, HWS].

Одним з критеріїв розмежування сфер вживання АК в англійській мові є «офіційний / формальний vs. неофіційний / неформальний» характер тексту або ситуації спілкування. Оскільки писемне мовлення переважним чином асоціюється з формальним вживанням мови, а розмовне мовлення – з неформальним [11: 26], то у лінгвістичній літературі неодноразово зазначалося, що абсолютна конструкція традиційно використовується у текстах, що функціонують у формальних ситуаціях спілкування. Наприклад, Р. Квірк у своїй граматиці сучасної англійської мови зазначає, що абсолютні конструкції є формальними і рідковживаними структурами [11: 1120]. Ця думка простежується і в діяхронічних розвідках, зокрема стверджується, що принаймні до 1660 року абсолютні конструкції були показниками класичного, книжкового, наукового стилю [13: 273] і переважно вживалися у таких формальних типах текстів як релігійні та юридичні [7: 352-353]. Що ж стосується давньоанглійського періоду, то багато лінгвістів вважають, що переважна більшість АК у текстах зазначеного періоду є запозиченнями з латини [5; 13; 16], а тому найймовірніше вживалися освіченими людьми у формалізованих типах текстів [19: 269]. З огляду на вказані розвідки у лінгвістиці встановилася точка зору, згідно якої абсолютні конструкції є типовими рисами формального мовлення.

Здійснивши кількісний аналіз корпусних даних щодо розподілу досліджуваних АК у сучасній англійській мові за типами мовлення та жанрами в їх межах, було встановлено, що ці конструкції переважно вживаються у писемному мовленні (2966 вживань), але разом з тим вони зустрічаються і в розмовному мовленні (65 вживань) (кількісні дані окремо визначених типів суб'єктного компоненту надано у Таблиці 1):

Таблиця 1

Вживання неаугментованої абсолютної конструкції з дієприкметником І у різних жанрах писемного та усного типів мовлення

<i>Тип мовлення</i>	<i>Іменник</i>	<i>%</i>	<i>Займенник</i>	<i>%</i>
<i>Найбільш наповнені групи жанрів/жанри</i>				
ПИСЕМНЕ МОВЛЕННЯ				
1.1. FICTION (художні твори)	1418	63,6	228	30,24

• NON-ACADEMIC (неакадемічна та нехудожня проза)	170	7,47	137	18,1
• NEWSPAPER (національні, регіональні та місцеві газети)	161	7,07	37	4,91
• ACADEMIC (академічна проза)	120	5,27	148	19,63
• W_biography (біографії, автобіографії)	89		35	
• MAGAZINE (популярні журнали)	81	3,56	25	3,32
• W_commerce (тексти з економіки і торгівлі)	34		20	
• W_misc (некласифіковані тексти)	153		58	
• W_religion	7		7	
УСНЕ МОВЛЕННЯ				
• LECTURES (лекції з різних галузей)	5		6	
• BROADCAST (радіо-, теле-програми)	12		11	
• INTERVIEW(інтерв'ю)	2		4	
• SPEECHES (промови)	11		12	

Як свідчать дані таблиці, досліджувана конструкція виявляє чітку тенденцію до вживання у певних жанрах писемного мовлення. Наприклад, у художньому реєстрі ця синтаксична структура набагато більше вживається у W_fict_prose (1446\217)², аніж у W_fict_poetry (3/2) чи W_fict_drama (1/-) (детальніше про кодифікацію жанрів у Британському національному корпусі див.: [9]).

У газетних текстах досліджуваний тип АК переважає у W_news_brdst_nat_misc (36/4), W_news_o_sprt (36/2), W_news_o_report (22/14), W_news_brdst_nat_sports (23/12), W_news_o_soc (24/6) і практично не використовується у W_news_tabld (2/1), W_news_brdst_nat_report (2/1), W_news_brdst_nat_editorial (4/-), W_news_brdst_nat_arts (1/2), W_news_brdst_nat_commerce (2/-).

У неакадемічних (нехудожніх) текстах вона переважає у W_non-ac_humanities_arts (59/57), W_non-ac_polit_law_edu (44/16) та

² Перша цифра – це кількісний показник для АК із суб'єктом вираженим іменником, а друга цифра – займенником.

W_non_ac_soc_sci (32/33) і малочисельна у W_non_ac_tech_engin (17/-), W_non_ac_tech_engin (4/1), W_non_ac_tech_eng (-/7).

В академічних текстах вона є найчастотнішою у W_ac_polit_law_edu (42/42), W_ac_hum_arts (34/32) та W_ac_soc_sci (25/45) і рідковживаною у W_ac_medicine (4/7) та W_ac_engin (7/3).

Отримані результати вибірки з корпусу свідчать, що хоча АК переважно вживаються у писемних типах текстів, тим не менш у вибірці зафіксовані також випадки її вживання у розмовному мовленні, зокрема у таких типах текстів як S_brdcst_disc (9/3), S_conv (5/-), S_meeting (2/5).

Як показано вище, у сучасній англійській мові неаугментована абсолютна конструкція з дієприкметником І вживається у формальних і неформальних типах текстів, звідси критерій «formal vs. informal» вже не є вповні релевантним критерієм для визначення сфер вживання цієї конструкції. Звідси для розмежування типів текстів, в яких вживається зазначена АК, вводяться нові критерії «narrative vs. non-narrative» [18: 277; 6: 257] та «literary / depictive vs. non-literary / non-depictive» [8: 191].

Проаналізуємо особливості вживання досліджуваного типу АК у текстах, прокласифікованих за критеріями «narrative / non-narrative» та «literary / non-literary».

До наративних відносимо тексти, які містять зображення послідовності подій, що розгортаються у часі (з початком і більш-менш окресленим кінцем). У таких текстах обставинна інформація, зокрема причина чи мета певних дій, представлена різною мірою деталізованості, а події розгортаються у часі і просторі [18: 207]. У наративних текстах переважають такі мовленнєво-композиційні форми як опис, роздум та розповідь. До наративних типів текстів у нашому дослідженні відносимо художні твори (15), а також наративні нехудожні тексти (16), а також біографії (17), листи, газетні репортажі, журнальні статті (17) і т. ін, як-от:

(15) *Together they walked slowly up towards the great house, [AC Artemis lagging slightly behind to try and avoid conversation]* [BNC, EEW]

(16) *Jakarta would host the 10th summit of the movement's heads of state in 1992, [AC Nicaragua having withdrawn its application at the last moment]* [BNC, HLB]

(17) *We drive to the cottage in virtual silence, [AC our minds working overtime]* [BNC, CA9]

(18) *Four baby elephants are trundling along the dry ground in the blazing African sun, [AC **their feet brushing up clouds of dust**] [BNC, G2V].*

Кількісні дані частоти досліджуваного типу АК у текстах розподілених за критерієм «narrative / non-narrative» надано на Рис 1:

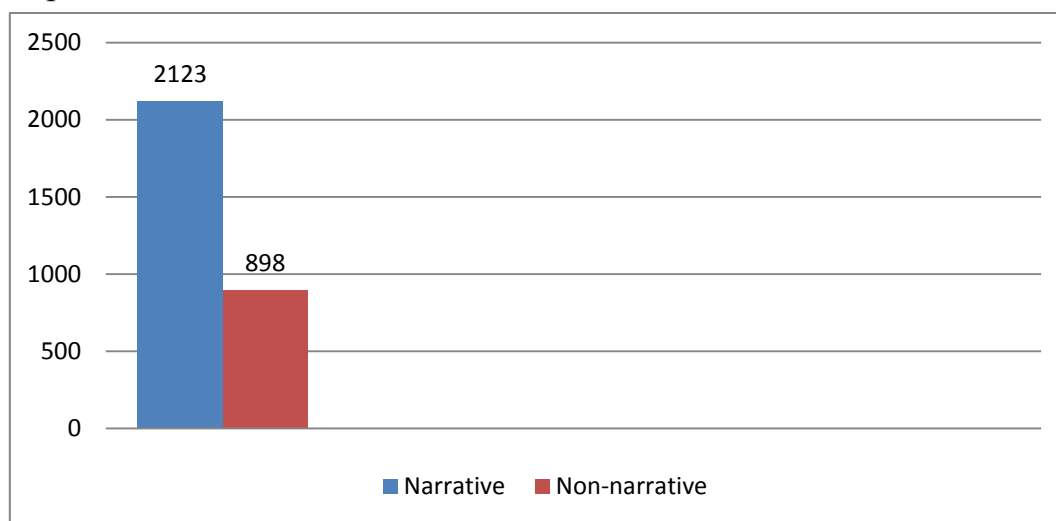


Рис.1. Частота вживання неаугментованої абсолютної конструкції з дієприкметником I у наративних та ненаративних типах текстів

Отож, дані яскраво свідчать про значну кількісну перевагу АК у наративних типах текстів.

Художній текст є способом (можливістю) побутування авторського висловлення про світ і людину мовою художньої літератури [3: 260]. Художні тексти є описовими, образними по своїй суті, оскільки вони викликають уявний світ, який читач реконструює у своїй уяві. Тексти цього типу містять значну кількість описових деталей, закодованих у довших за звичайні речення, представляючи значну міру варіативності у доборі лексики та синтаксичних структур. У художній прозі творах АК виступає компактним способом пакування дескриптивної інформації, і за рахунок надання додаткових деталей до головної ідеї [18: 200] призводить до сповільнення розвитку наративу і спричиняє статичне представлення події.

Це, зокрема, додавання 1) наративних деталей для зображення події (19), 2) описових деталей, що зображуючи зовнішність, а не дію, надають статичного характеру оповіді (20) 3) пояснювальних деталей (21), наприклад:

(19) The women are terrified, [AC ***Carol biting her nails***], [AC ***Irene panicking about a ghost***] [BNC, EG0];

(20) The two girls lolled in their chairs, [AC ***their dresses sticking to their sides in the heat***], examining the cobwebbed underside of the church's tin roof [BNC, APU];

(21) In the autumn of 1950 the French put forward the Plevin Plan, [*AC their aim being to ensure that any German forces were split into small units and integrated within a European Defence Community (EDC)*] [BNC, HY8].

Кількісні дані частоти досліджуваного типу АК у текстах розподілених за критерієм «literary / non-literary» надано на Рис 2.

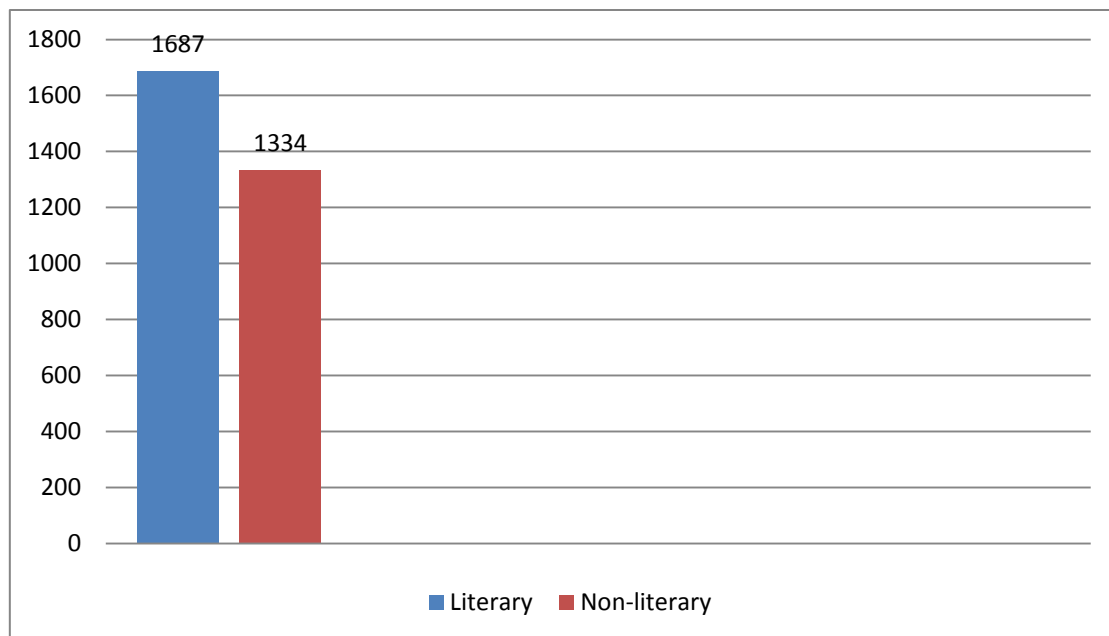


Рис.2. Частота вживання неаугментованої абсолютної конструкції з дієприкметником I у художніх та нехудожніх типах текстів

Результати здійсненого аналізу свідчать, що попри те, що зазначений тип АК переважає у художніх текстах, його частота у нехудожніх текстах несуттєво менша – всього на 353 вживання. Тобто АК є достатньо вживаною як у художніх, так і нехудожніх текстах. Це ще раз свідчить на користь твердження, що досліджувана синтаксична структура розширює сферу вживання і проникає у різні жанри сучасної англійської мови.

Таким чином, отримані нами результати аналізу частоти АК у текстах різних жанрів цілком корелюють з раніше отриманими даними [15: 45-46; 8: 38; 12: 315; 7: 186], і свідчать, про те, що продуктивність АК у писемних текстах набагато вища, ніж у розмовних, а частота АК у писемному мовленні знижується пропорційно до підвищення рівня формалізованості тексту. Разом з тим отримані дані спростовують панівну у сучасних граматиках англійської мови думку, що ця конструкція має обмежену сферу вживання, зокрема на противагу точці зору Б. Кортамана [8: 38-39] про майже цілковиту відсутність цієї конструкції у наукових (академічних) текстах та взагалі уникання її вживання у розмовному мовленні, наші результати показують, що ця конструкція є доволі частотною у різних академічних жанрах, а також вживається й у розмовних текстах. Звідси отримані кількісні дані вживання АК свідчать про те, що у сучасній англійській мові ці конструкції розширюють сферу свого вживання і проникають у розмовне неформальне мовлення, тобто експансія цієї структури починається у формальних

престижних типах текстів і поступово проникає у більш неформальні типи текстів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Жуковська В.В. Абсолютна конструкція в англійській мові: структурно-семантичний аспект / В.В. Жуковська // Scientific Recourses Management of Countries and Regions – Copenhagen : Publishing Center of The International Scientific Organization “Science & Genesis”, 2014. – С. 52–59.
2. Перебийніс В.І. Статистичні методи для лінгвістів: Навчальний посібник / В.І. Перебийніс – Вінниця : «Нова книга», 2001. – 168 с.
3. Поэтика: словарь актуальных терминов и понятий / [гл. науч. ред. Н.Д. Тамарченко]. — М. : Издательство Кулагиной; Intrada, 2008. — 358 с.
4. Burnard L. The British National Corpus Users Reference Guide (XML Edition) – [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://www.natcorp.ox.ac.uk/docs/URG/>
5. Callaway M. The absolute participle in Anglo-Saxon / M. Callaway // The American Journal of Philology 10(3) – 1889. – P. 316–345.
6. Hasselgerd H. Possessive absolutes in English and Norwegian / H. Hasselgerd // Big Events, Small Clauses: The Grammar of Elaboration. – Berlin, Boston : De Gruyter, 2012. – P. 229-258.
7. Kohnen Th. Text, Textsorte, Sprachgeschichte. Englische Partizipial- und Gerundialkonstruktionen 1100 bis 1700 / Th. Kohnen – Тьbingen : Max Niemeyer Verlag, 2004. – 445 p.
8. Kortmann B. Free Adjuncts and Absolutes in English. Problems of Control and Interpretation/ B. Kortmann – London : Routledge, 1991. – 253 p.
9. Lee D. Genres, registers, text types, domains, and styles: clarifying the concepts and navigating a path through the BNC jungle / D. Lee // Language Learning & Technology – Vol. 5, No. 3. – 2001. – P. 37–72 – Режим доступу: <http://llt.msu.edu/vol5num3/lee/>
10. Perebeynos V. Frequence of Language Units as a Reflection of Their Systematic and Functional Properties / V. Perebeynos, S. Khidekel // Journal of Quantitative Linguistics – Vol. 11. – № 1-2. – P. 3–25.
11. Quirk, R. A Comprehensive Grammar of the English Language / R.Quirk, S. Greembaum., G. Leech, and J. Svartvik – London, New York : Longman, 1985. – 1773 p.
12. Rio-Rey C. Subject control and coreference in Early Modern English Free adjuncts and Absolutes / C. Rio-Rey // English Language and Linguistics 6(2), 2002. – P. 309-323.
13. Ross Ch. H. The absolute participle in Middle and Modern English / Ch. Ross // Publications of the Modern Language Association of America 8(3) – P. 245-302.
14. Stump G.T. The semantic variability of absolute constructions / G.T. Stump – Dordrech t: D. Reidel Publishing Co., 1985. – 403 p

15. Thompson S. Grammar and Discourse: The English Detached Participial Clause S. Thompson // Discourse perspectives on syntax. – New York : Academic Press, 1983. – P. 43-64.
16. Timofeeva O. Latin absolute constructions and their Old English equivalents: Interfaces between form and information structure / O. Timofeeva // Information Structure and Syntactic Change in the History of English – Oxford : Oxford University Press, 2012. – P. 228–242.
17. van de Pol N. Between copy and cognate: the origin of absolutes in Old and Middle English / N. van de Pol // The Origins of Bound Morphology – Leiden : Brill, 2012. – P. 297–323.
18. van de Pol N. The diffusion of English absolutes: A diachronic register study / N. van de Pol, H. Cuyckens // Corpus Interrogation and Grammatical Patterns : John Benjamins Publishing Company, 2014. – P. 265-294.
19. van de Pol N. Why is there a Present-Day English absolute? / N. van de Pol, P. Petrý // Studies in Language – Volume 39, Number 1 – John Benjamins Publishing Company, 2015. – P. 199–229(31).

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

20. British National Corpus (BNC-BYU) – [Електронний ресурс]
Режим доступу : <http://corpus.byu.edu/bnc/>